

11. Baks, Köztársaság utca

(Csongrád megye) Á

A szakirodalomban régóta ismert lelőhely a község belterületén, a Köztársaság u. 326/2 hrsz. ingatlanon (iskola) található. A község önkormányzata az általános iskola mögötti telket a Katolikus Egyháznak adományozta templom építése céljából. A telken korábban az 1886-ban épült régi iskolaépület állt, amelyet néhány éve elbontottak. A régi iskola építéskor előkerült, 10–11. századra keltezhető leletekről Reizner János adott hírt. Az általános iskola új épületegyüttesének építése során 1960-ban Trogmayer Ottó egy melléklet nélküli csontvázas sír helyét azonosította. Ugyanakkor az általános iskolától Ny-ra két telekkel előkerült melléklet nélküli sírről is tudomást szerzett.

2006. május 29. és június 9. között végeztük el a földmunkával érintett 265 m²-nyi terület megelőző feltárását. Az ásatás során megtaláltuk az egykori iskolaépület alapozási árkait, a különböző bővítések, átépítések nyomait, illetve hat 10–11. századra keltezhető, ÉNy-DK-i tájolású, szegényes, részben a korábbi építkezésekkel bolygatott sírt. A hitelesítés során megállapítottuk, hogy a sírok nem egy templom körüli temetőhöz, hanem egy soros temetőhöz tartoztak.

BENDE LÍVIA – LŐRINCZY GÁBOR

12. Baks, Temetőpart

(Csongrád megye) B

2006. szeptember 13-án az ELTE Régészettudományi Intézetének hallgatóival egy dél-alföldi kirándulás során felkerestük a környék egyik kiemelkedő jelentőségű késő bronzkori lelőhelyét.

A lelőhely egy, a környezetéből 2–3 m-re kiemelkedő magaslat, amely a Tisza egykori ártere és egy ér vagy lefűződött mellékág – az ún. Kis-Tisza – közti magasparton húzódik É-D-i irányban. A háromszögletű magaslat hosszúsága kb. 800 m, legnagyobb szélessége pedig kb. 750 m. Mind K-i, mind Ny-i szélét meredek part kíséri. A rendkívül intenzív lelőhely felszínén gyűjthető kerámia túlnyomó része a Gáva-kultúra időszakába keltezhető.¹ A lelőhely felszínét korábban napraforgó borította, amelyet ekkorra már learattak és csak a száruk maradványai fedték a talajt. A területet K-Ny-i irányban jártuk keresztül, érintve a közepén fekvő, az ötvenes években még használatos kis temető maradványait.

A temetőtől nyugatra kb. 100–150 m-re két bronz sarlópengére és egy szárnyas balta töredékére bukkanunk egymás közelében. Mivel a leleteket egy szétszántott depó töredékének véltük, értesítettük Lőrinczy Gábor régészt (Szeged, MFM).

Szeptember 14-én fémkereső műszerrel átvizsgáltuk az előző napon előkerült bronztárgyak környezetét. Mun-

kánk során további bronzeszközök és töredékeik kerültek elő. A depóhoz tartozó tárgyak egy kb. 30×50 m-es területen szóródtak szét. Legnagyobb mélységük nem haladta meg egyetlen esetben sem a 40 cm-t. A gyűjtött tárgyak nagyobb részét sarlók nyelének és pengéinek a töredékei alkották. Előkerült még két szárnyas balta, egy tokos balta valamint egy öntőlepeny. Az együttesbe tartozó tárgyak kivétel nélkül a HB1 periódusba keltezhetőek.

A területen a fenti tárgyakon kívül nagyon sok apró bronztöredéket is gyűjtöttünk. A tűk, öntőrögök, tokos balták töredékei valószínűleg nem a depó együtteséhez tartoztak. Munkánk során minden egyes bronztárgy előkerülési helyének koordinátáit GPS segítségével rögzítettük.

Október 5-én és 6-án ismét felkerestük a lelőhelyet és újra átvizsgáltuk a leletegyüttes előkerülési helyének környékét. Annak ellenére, hogy a területet módszeresen több irányból újra és újra átjártuk fémkereső műszereinkkel, néhány kisebb tárgyon, jelentéktelen bronztöredéken kívül ekkor már jelentősebb, nagyobb bronztárgyat nem találtunk.

A depóhoz hasonlóan a szórványként előkerült tárgyak is a HB1 periódusra keltezhetőek.

Munkatársak: Lőrinczy Gábor, Bacskai István, Dankó Szabolcs, Füzesi András, Kalli András, Váczi Gábor.

SZABÓ GÁBOR

13. Balatonalmádi, Vörösmarty utca 17.

(Veszprém megye) Rő

2006. október 6–31. között régészeti szakfelügyeletet végeztünk a 880/1 hrsz. telken családi ház építéséhez kapcsolódóan. A humuszolás során két szórvány római kerámiát találtunk a felső, kevert rétegben, de objektumfolt nem mutatkozott. A pincerész humuszolása alkalmával egy faszénszemcsés, barna foltot vettünk észre. Az objektum egy vörös, égett paticszemcsés betöltésű, ovális gödör, 60×80 cm alapterületű, 20 cm mély; leletanyag nem került elő. Sem a pincerész mélyítése során, sem a melléképület sávalapjaiban nem mutatkozott régészeti jelenség.

PALÁGYI SYLVIA – CSIRKE ORSOLYA

14. Balatonfüred, Balaton utca

(Veszprém megye) B, Rő, Kk

2006. május 23–24-én elvégeztük a 3837/2 hrsz. ingatlan területén kialakítandó telkek ellátására tervezett villany gerincvezeték nyomvonalának előzetes régészeti feltárását. Az árokban régészeti objektumok nem mutatkoztak, elszórta apró őskori, római kori, késő középkori leletanyag jelentkezett. Az egész területen hasonló számban és nagyságban kerámia- és kovaanyag, ill. római kori téglatöredék volt gyűjthető.

Augusztus 8–20. között megelőző feltárást végeztünk a 3837/3–20 hrsz. ingatlanok víz- és szennyvízvezetékek nyomvonalán. Az árok mélysége 1,2–1,3 m között mozgott, szélessége 35–40 cm volt. A 3837/8 hrsz. telek ÉK-i sarkában a vízakna K-i tanúfalában és részben a gödör

¹ SZABÓ G.: A Csorva-csoport és a Gáva-kultúra kutatásának problémái néhány Csongrád megyei leletegyüttes alapján. MFMÉ-StudArch 2. 1996, 9–110.

aljában is hamus, vörös égett, faszenes betöltésű régészeti objektum jelentkezett. Bontása során késő bronzkori durva, rosszul kiégetett, sötétszürke-barna kerámiatöredékek kerültek elő, viszonylag nagy számban. Némelyiken ujjbenyomkodásos lécdíszítés volt látható. A leletanyaghoz tartozik egy agyagamulett is. Az őskori gödör mérete kb. 180×160–170 cm. Ezenkívül – a felső, kevert humuszrétegben talált szórvány római kerámiatöredék kivételével – más régészeti objektumot, leletet nem találtunk.

PALÁGYI SYLVIA – CSIRKE ORSOLYA

15. Balatonkenese, Táncsics Mihály utca 16.

(Veszprém megye) B, Kö

A község belterületén, a református és a római katolikus templom közé eső területen található telken (Hrsz.: 777/4) 2006. árpilis 21–27. között megelőző régészeti feltárást végeztünk. A lebontott épületből mindössze egy kisméretű, boltozatos pince maradt meg a telek ÉNy-i részén, lépcsőlejárattal. Az új épület alapozási árkainak metszeteiben, a sárga színű, homokos-agyagos altalajba mélyítve három helyen látszott beásás nyoma. Mindhárom objektum nagyjából szabályos kör alapterületű volt, betöltésük sötétbarna kevert föld, aljuk a felszíntől mérve 2 m mélységben jelentkezett.

Az egyikben részben égett salakréteg, faszénmaradványok voltak, kemence lehetett, bár többi részén nem látszottak égésnyomok; leletanyagot nem tartalmazott. A másodikban 19–20. századi leletanyag volt. A harmadik kevés, apró és eléggé jellegtelen, mázatlan középkori házikerámiát (közte egy-két fogaskerék mintás töredéket) és egy-két darab bronzkori kerámiatöredéket tartalmazott.

A megkutatott terület egykor feltehetően a középkori Kenese falu központi részéhez tartozott.

RAINER PÁL

16. Balatonlelle-Rádpusztá, Temetőalja-dűlő

(Somogy megye) U, R, B, Ró, N, Á

2006-ban, a 67/4 sz. lelőhely déli részén, 283 objektum feltáráásával befejeztük a nagy kiterjedésű lelőhely megelőző régészeti kutatását. Ebben az évben megtaláltuk az 1986. évi leletmentés néhány korábban kiásott objektumát is.

A terület É-i részén egy nagyméretű, számos gödör-részre tagolódo objektum foglalt helyet. Főleg a felső rétegében nagyon sok lelet látott napvilágot, a teljes feltárást azonban bebizonyosodott, hogy koronként nem lehet elkülöníteni az objektumrészeket. Az objektumkomplexum kiemelkedő leletei azok a félkész kagylókarpercecek, melyek a rézkorra keltezhetőek.

A mintegy 70 őskori objektum számos régészeti kultúra között oszlik meg. Korábban csak néhány kerámiatöredék jelezte a *dunántúli vonaldíszes kerámia* előfordulását a lelőhelyen, ebben az évben azonban több objektumot, gödröket és árkot találtunk. A *rézorból* gazdag leletanyagot szolgáltatottak a badeni kultúra gödrei, s a bolerázi csoport leletanyaga is jelentkezett.

A *korai bronzkor elejéről* a Somogyvár-Vinkovci kultúrát tárolóvermek mellett több, részben összefüggő árok is képviseli. Az időszak végén a kispostagi kultúra és a késő kispostag–korai mészbetétes fázis leletanyaga különféle gödrökből került elő. A 2006-os felület É-i részén elszórtan jelentkeztek még a halomsíros kultúra települési jelenségei, a déli szakaszon azonban már a késő bronzkor leletei nem találhatók meg.

Számos változatos telepjelenséget sikerült feltárni a *római korból*. A Kr. u. 2–3. századra keltezhető telep négy gödörházát találtuk meg. Ezek kivitelezése egységes, a félig földbe mélyített épületek két oszlophellyel rendelkeztek, padlójuk nem volt, csak az aljuk volt lejárt. Az építményekből nagyszámú kerámiatöredék mellett érmék és fémtárgyak is előkerültek. Ebben az évben három kutat találtunk, ezek bontását csak részben tudtuk elvégezni. Kisebbségi gödrök és számos cölöplyuk mellett több, nagyjából K–Ny irányú árkot is találtunk, ezek minden bizonnyal csapadék elvezetésére szolgálhattak. A települési objektumokból előkerült tárgyakat nagyszámú szórványlelet egészíti ki, melyet fémkereső segítségével gyűjtöttünk.

A *hun időszakból* egyetlen települési objektumot találtunk, ez azonban szenzációs lelettel szolgált. Egy gödör alján hun áldozati rézüst feküdt. A csaknem teljesen ép üst az első magyarországi darab, mely ásatásból származik. A gazdag díszítésű tárgy magán viselte az utolsó áldozati szertartás nyomait, kívül-belül koromréteg fedte. Az edényt elrejtése előtt bőrbe vagy vászonba tekerték, ennek lenyomata (és töredékei) is megmaradt. A szórvány fémanyagban is előfordult néhány 5. századra keltezhető tárgy (szokatlan formájú cikádafibulák), ezek és az üst viszonyát csak a későbbi kutatások dönthetik el.

Szórványosan ezen a felületen is felbukkantak az *Árpád-kori* telep külső részéhez tartozó objektumok (kemencék).

Munkatársak: Ambrus Edit, Balla Krisztián, Cserép Tamás, Gál Zoltán, Nyári Zsolt.

HONTI SZILVIA – NÉMETH PÉTER GERGELY

17. Balatonszemes, Bagolyvár utca 12.

(Somogy megye) Kö

2006. február 22-én helyszíni szemlét végeztünk az ingatlanon, ahol a tulajdonosok egy régebbi épület lebontása után annak helyén úszómedencét kívántak építeni. A telek régészeti védelem alatt áll, mivel területének egy részén a középkori vár állott, illetve a védmű sáncai a mai napig megtalálhatók. A helyszínen megállapítottuk, hogy a lebontandó épület tömegében kívül esik az egykori sáncárkon, K-i toldása pedig már az építéskor betemetett egykori sáncárokra épült. Ennek megfelelően az épület elbontása, és az azt követő tereprendezés során a korábbi középkori várépítményben (sáncban) a korábbi építkezések során bekövetkezett valószínű károkozásokon felül további bolygatás nem történik.

Munkatársak: M. Aradi Csilla, Magyar Kálmán.

KÖLTŐ LÁSZLÓ